

İslami Finansal Okuryazarlık ve Helal Okuryazarlık İlişkisi

Semra Taşpunar Altuntaş¹

Öz

İslami finansal okuryazarlık, kapsayıcılığı artırmak için önemli bir araç olarak kabul edilmiştir. Ancak bugüne kadar, İslami finansal okuryazarlık için gerekli yapılar, her ne kadar literatürde böyle bir girişimde bulunmuş olsa da, yeterince incelenmemiştir. Bu nedenle, İslami finansal okuryazarlık ve onun belirleyicileri için yapıları geliştirmek amaçlanmaktadır. İslami finans ile doğrudan ilişkili olan helal iş kavramı sadece helal malzemeler ve üretim ile ilgili değildir. Helal ürün üretimine odaklanmanın yanı sıra, doğru Helal işletmecileri, İslami finansman olarak adlandırılan Helal finansmanı benimsemeye de odaklanmalıdır. Ancak öncesinde, iş kullanıcıları arasında Helal ve İslami finansmanın farkındalık, bilgi ve beceri düzeylerinin değerlendirilmesi gerekir. Bu çalışma, Helal Okuryazarlık ve İslami Finansal Okuryazarlığın, İslami finansın benimsenmesine yönelik helal ticaret üreticilerinin davranışlarına bir köprü oluşturmayı amaçlanmaktadır. Bu nedenle Helal Okuryazarlık ve İslami Finansal Okuryazarlık için ölçüm ve geçerlilik yaklaşımını önermekte; özellikle Helal Okuryazarlık ve İslami Finansal Okuryazarlık için ölçüm maddelerinin önerilmesinde yeni teorik bilgilere katkıda bulunmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın, politika yapıcılığın tüketiciler arasında, özellikle de Helal ürün üreticisinin bakış açısından okuryazarlık düzeyini anlamalarına yardımcı olması beklenmektedir. Ayrıca bu makale, İslami finansal okuryazarlık düzeyini değerlendirmek için doğrulanmış bir yapı sunarak, topluluğun ve araştırmacıların İslami finansal okuryazarlık alanındaki bilgilerinin genişletmesini de sağlamaktadır.

Anahtar Sözcükler

Finansal okuryazarlık • Finansal bilgi • İslami finansal okuryazarlık • Helal okuryazarlık • İslami finans

Relationship Between Islamic Financial Literacy and Halal Literacy

Abstract

Islamic financial literacy has been recognized as an important tool to increase inclusiveness. However, to date, structures for Islamic financial literacy have not been sufficiently studied, although such an attempt has been made in the literature. Therefore, it aims to develop structures for Islamic financial literacy and its determinants. Halal business is not just about halal ingredients and production. Besides focusing on halal production, the right Halal business operators should also concentrate on adopting Halal financing that is called Islamic financing. However, the assessment of the level of awareness, knowledge and skills of Halal and Islamic financing among business operators should be prepared. However, prior to assessing the awareness, knowledge and skill levels of Halal and Islamic finance among business users should be prepared. This paper aims to bridge the Halal Literacy and Islamic Financial Literacy on the attitude of Halal business producers towards Islamic financing adoption. This study proposes the measurement and validity approach for Halal Literacy and Islamic Financial Literacy. Halal Literacy and Islamic Financial Literacy are two crucial concepts where it can lead to the behavior of person towards its decisions especially in adopting Islamic financing. This study is attempted to contribute towards new theoretical knowledge especially in proposing the measurement items for Halal Literacy and Islamic Financial Literacy. This study also expected to help the policymaker to understand the level of literacy among consumers, especially from Halal business producer's perspective. In addition, this article provides a validated framework for assessing the level of Islamic financial literacy, which also enables the community and researchers to expand their knowledge of Islamic financial literacy.

Keywords

Financial literacy • Financial information • Islamic financial literacy • Halal literacy • Islamic finance

1 Sorumlu Yazar: Semra Taşpunar Altuntaş (Arş. Gör. Dr.), İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Finans Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. Eposta: staspunar@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0002-5299-4014

Atf: Altuntas Taspunar, S. (2019). İslami finansal okuryazarlık ve helal okuryazarlık ilişkisi. *Istanbul Management Journal*, 86, 57-73. <http://doi.org/10.26650/imj.2019.86.0003>

Extended Abstract

Islamic financial literacy has been recognized as an important tool to increase inclusiveness. However, until today, structures for Islamic financial literacy have not been sufficiently studied, although such an attempt has been made in the literature. Therefore, it aims to develop structures for Islamic financial literacy and its determinants. Halal business is not just about halal ingredients and production. Besides focusing on halal production, the right Halal business operators should also concentrate on adopting Halal financing that is called Islamic financing. However, the assessment of the level of awareness, knowledge and skills of Halal and Islamic financing among business operators should be prepared. However, prior to assessing the awareness, knowledge and skill levels of Halal and Islamic finance among business users should be prepared. This paper aims to bridge the Halal Literacy and Islamic Financial Literacy on the attitude of Halal business producers towards Islamic financing adoption. This study proposes the measurement and validity approach for Halal Literacy and Islamic Financial Literacy. Halal Literacy and Islamic Financial Literacy are two crucial concepts where it can lead to the behavior of person towards its decisions especially in adopting Islamic financing. This study is attempted to contribute towards new theoretical knowledge especially in proposing the measurement items for Halal Literacy and Islamic Financial Literacy. This study also expected to help the policymaker to understand the level of literacy among consumers, especially from Halal business producer's perspective. In addition, this article provides a validated framework for assessing the level of Islamic financial literacy, which also enables the community and researchers to expand their knowledge of Islamic financial literacy.

Factors Affecting Financial Literacy

There are many studies analyzing the factors affecting the financial literacy of an individual. A study by Lusardi et al. (2008) examined the financial literacy of young people using a longitudinal data. They found that financial literacy among young people is not only low, but also strongly associated with socio-demographic factors and family financial complexity. Meanwhile, the findings of the study by Ford and Kent (2010) show that female university students are less scared and less interested in the markets than their male counterparts. It was also found that women had lower financial market awareness than men. This finding is supported by Worthington (2006). In the study, it was found that financial literacy was at the highest level for individuals, professionals, business owners and university / university graduates aged 50 and 60 years. It was also found that literacy was the lowest in the unemployed, women, and people with low education and non-English speakers.

Islamic Financial Literacy and Halal Literacy

Studies on Islamic financial literacy can be considered as a new concept in the field of financial literacy. Currently, Islamic financial literacy has no widely accepted meaning due to its innovations (Abdullah, 2014). Similarly, due to the limited literature in the field, the review of the literature in this study is mainly based on contemporary research on financial literacy. In this study, measurement elements for Islamic financial literacy are based on the principles and method of Islamic finance. The studies focus on the main Islamic finance method in the Islamic bank such as Mudaraba, Mushareke, Ijarah, Murabaha, Istisna and Qard Hassan.

Halal means legal or permissible things in Islam; Haram means things prohibited in Islam. Halal and Haram are explained with hadiths. However, there is a lack of knowledge and understanding of Halal, especially among Muslims, among Halal trade operators. People often consider halal and haram only in the process of producing goods. However, Halal in Islam includes all subjects in life. Halal is a very comprehensive term that refers to everything permitted in Islamic Law.

Relationship between Halal Literacy and Islamic Financial Literacy

The entire process in business must be halal on the basis of Islamic law. When a business person enters the production of Halal, the entire service must be Halal. In terms of financing, it may be necessary to finance the business or the company's business. Business finance includes equity financing, debt financing and rent financing. There are two types of traditional financing and Islamic financing. As a halal food producer, Islamic finance should be chosen in such a way that Halal includes all aspects of life (Salehudin, 2011). Ishak and Man (2011) discussed the integration between Halal and Islamic finance on the Qur'an and Sunnah. They also stated that the integration between the two sectors was not a necessity (although it was imperative from the Sharia point of view).

In this study, an integrative model of behavioral prediction (Fishbein, 2000; Fishbein and Yzer, 2003) was used to combine halal literacy and Islamic financial literacy. This theory is the extension of the Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1985). The study will include skills and environmental factors from behavioral issues in the adoption of Islamic finance. People have the right attitudes, but the person may not be able to perform that behavior because of the presence of internal and external behaviors.

Methodology and Conclusion

Halal Literacy and Islamic Financial Literacy is recommended to test measurements, and 8 steps are recommended for better marketing structures (Churchill, 1979). This study will adopt the procedure proposed by Churchill in the development of

measurement items for Halal Literacy and Islamic Financial Literacy. The necessary steps for this procedure are: 1) Specifying the structure domain; 2) Production of samples; 3) Data collection; 4) Taking clearance measures; 5) Data collection (again); 6) Evaluation of reliability; 7) Testing validity; and 8) the development of norms.

This study attempts to contribute to new theoretical knowledge. The proposed measure for Halal Literacy and Islamic Financial Literacy can help the policy maker understand the level of literacy among consumers, especially from the perspective of the Halal trade producer. However, this study is limited to halal business operators in the food services sector. Measurement should also be applied in other sectors such as the pharmaceutical industry and cosmetics.

Son mali kriz, dünyanın dikkatini finansal okuryazarlığın önemine doğru kaydırmıştır. Kriz, insanların özellikle finansal piyasalardaki yatırım kararları konusunda bilgi eksikliği nedeniyle yaptıkları sonuçların ciddiyetini ortaya koymuştur. Küresel finansal kriz, kişiler arasında finansal okuryazarlığın iyileştirilmesi ihtiyacının farkındalığını da artırmıştır (Wolfe-Hayes, 2010). Buna ek olarak, Huston (2010), finansal okuryazarlığın ekonomik konularda daha fazla bilgi sahibi olmak ve daha da önemlisi, insanların bir dereceye kadar ekonomik okuryazarlık göstermelerini talep etmek suretiyle, finansal okuryazarlığı arttırmak için en iyi şekilde yapabileceğine inanıyordu. Ayrıca, finansal hataların sadece bireysel refahı etkilemeyeceğini, aynı zamanda tüm ekonomik katılımcıları da etkileyen olumsuz dışsallıklar yaratabileceğini de belirtmiştir. Finansal okuryazarlık, hem tüketiciler, hem de yatırımcılar tarafından finansal ürün ve kavramların anlaşılması ve bilinçli seçimler yapma yeteneklerinin ve güvenlerinin bir araya gelmesi ve finansal refahlarını iyileştirmek için diğer etkili önlemlerin alınmasıdır. Finansal ürün ve hizmetlerin sayısının ve karmaşıklığının artması nedeniyle, bireylerin de önemli finansal kararlar için daha fazla sorumluluk almaları istenmektedir. Hem gelir, hem de gelişmekte olan ülkelerde mikrofinans sağlayıcıları gibi yeni finansal kurumlar ve tüketicilerin finansal piyasaya katılmasını kolaylaştıran şubesiz bankacılık gibi yeni teknolojilerin artması (Miller vd., 2009), çok sayıda tüketicinin ilk kez finansal piyasalara girmesine yol açmıştır.

Finansal kriz, aynı zamanda, dünyanın İslami Finansmana odaklanmasını da beraberinde getirmiştir. İslami finans sektörü, sadece Müslüman yatırımcıları değil, aynı zamanda Müslüman olmayan yatırımcıları da cezbeden, aralarında bulunduğu çeşitli farklı finansal araç ve gereçler içermektedir. Bu nedenle, bu enstrümanlar ve varlıklar arasındaki özelliklerin ve farklılıkların anlaşılması, yatırımcıların ister Müslüman isterse Müslüman olup olmadıklarına bakılmaksızın portföylerini yönetmeleri için önem arz etmektedir. Mevcut yapılarda, faiz unsuru gibi İslami finansın temel felsefesiyle uyumlu olmayan finansal okuryazarlığı değerlendirmek için kullanılan belirli unsurların bulunduğu dikkat edilmelidir. İslami finansal okuryazarlığı değerlendirmek için gerekli yapıları geliştirmek için sistemde büyük bir boşluk bulunmaktadır. Bu nedenle, bu çalışma İslami finansal okuryazarlık için uygun yapıları geliştirerek bu boşluğu doldurmaya çalışmaktadır.

Bu çalışma, İslami finansın benimsenmesine yönelik Helal Okuryazarlık ve İslami Finansal Okuryazarlık ilişkisinin, helal ticaret üreticilerinin tavrına dayanmasını amaçlamaktadır ve Helal Okuryazarlık ve İslami Finansal Okuryazarlık için ölçüm ve geçerlilik yaklaşımını önermektedir. Çalışmada özellikle Helal Okuryazarlık ve İslami Finansal Okuryazarlık için ölçüm maddelerinin önerilmesinde yeni teorik bilgilere katkıda bulunmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın, politika yapıcılara, Helal iş üreticisinin bakış açısından okuryazarlık düzeyini anlamalarına yardımcı olması beklenmektedir.

Finansal Okuryazarlığın Değerlendirilmesi

Finansal okuryazarlık kavramı birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir (Hung vd. (2009); Glaser ve Weber (2007)). Bhabha vd. (2014) finansal okuryazarlığı, sağlam finansal kararlar almak ve nihayet bireysel mali refahı yakalamak için gerekli olan farkındalık, bilgi, beceri, tutum ve davranışların bir parçası olarak tanımlamaktadır. Kişiler arasındaki finansal okuryazarlık düzeyi farklıdır ve okuryazarlık seviyesindeki farklılıklar davranışı etkileyecektir. Ancak, İslami finans kavramına odaklanan finansal okuryazarlık konusunda hala sınırlı bir çalışma söz konusudur. Bu makalede, İslami finansal okuryazarlık, bireylerin, İslami finansal bilgi ve hizmetlerin temelini anlama ve İslami finans kararlarını uygun hale getirme konusundaki tutumunu etkileyen bir dizi bilgi, farkındalık ve beceriye sahip olma derecesi olarak tanımlanmıştır.

Finansal bilginin finansal davranışlarla güçlü bir şekilde ilişkili olması nedeniyle okuryazarlık önemlidir (Xiao, vd. 2014). Bir kişi finansal okuryazarlığa sahip olmadığında, aşırı borçlanma veya yüksek maliyetli ipotek gibi finansal karar hatalarına (Lusardi, 2008) yol açabilir. İslami finansal okuryazarlık döneminde, bir kişinin finansal davranışlarında, özellikle de geleneksel finansman ve İslami finans arasında ayırım yapma konusundaki tutumunu etkilediği varsayılmıştır. Ayrıca, İslami finansal okuryazar olmayan bir kişi, geleneksel ve İslami finansmanı birbirinden ayırmada, finansal kararlar almada zorluklar yaşamaktadır.

Finansal okuryazarlık, finasta temel kavramları anlama ve günlük finansal meselelerle başa çıkma yeteneği sağladığı için çok önemlidir. Birey, iyi bir finansal bilgi, finansal eğitim ve akıllıca finansal karar vermek için tutumlar ile donatılmış olmalıdır. Finansal okuryazarlık finansal planlamanın merkezinde yer almaktadır.

Finansal okuryazarlık, finansal planlama ve tasarruflarımızdan faydalanmamız gerektiği için hayatın ilk aşamalarından emekliliğe kadar kişinin refahının tüm yönlerini etkileyecektir. Finansal okuryazarlık kavramı da tüketici kredisi ve yüksek borçluluk ile yakından ilgilenmektedir. Gerçekte faiz bileşimi, reel getiri, nominal getiri ve portföy çeşitlemesi olmak üzere üç temel kavramdan oluşmaktadır (Lusardi, 2008). Makro düzeyde, finansal okuryazarlık ülke kalkınmasını etkileyeceğinden, ulusun ekonomik sağlığı için vazgeçilmez bir unsurdur. Finansal okuryazar olan kişi, ekonomik bilgiyi işleme ve finansal planlama, servet birikimi, emekli maaşı ve borç konusunda bilinçli kararlar alma yeteneğine sahiptir (A. Lusardi ve Mitchell, 2013). Finansal okuryazarlık, bir dizi finansal bağlamda etkili kararlar alabilmek, ekonomik hayata katılımı sağlamak ve bireylerin ve toplumun maddi refahını iyileştirmek için finansal bilgi ve risklerin ve bu bilgi ve anlayışın uygulanmasına yönelik beceri, motivasyon ve güveni bilme ve anlamadır (A. Lusardi, 2015). Genel olarak, finansal okuryazarlığın gelecekteki yaşam üzerinde birçok etkisi olduğu için, kişilerin iyi bir finansal refahı sürdürmek

ve sonuçta bireysel finansal refahı sağlamak için anlayış, farkındalık, bilgi, beceri, tutum ve davranışların ideal kombinasyonu gereklidir (Fraczek ve Klimontowicz, 2015). Kişinin iyi bir harcama alışkanlığını nasıl koruyacağı konusunda bilgi sahibi olması gerekir. Düşük düzeyde finansal okuryazarlığı olan bireyler, yaşamlarının her aşamasında bu bilgi eksikliğinden muzdarip olacaktır. Finansal okuryazar olmayanlar, kredi tüketimini etkileyebilecek bir karar verme eğilimindedirler (Azwadi, Mohd ve Alif, 2013 ve İbrahim, Harun ve Isa, 2009).

Lusardi ve Mitchell (2006) finansal okuryazarlıkla ilgili temel kavramları, örneğin faiz oranlarının çalışmasına, enflasyonun etkilerine ve risk çeşitliliği kavramına ilişkin temel kavramları ölçmek için üç soru geliştirmiştir. Faiz oranlarının çalışmasına ve enflasyon kavramlarının etkilerine ilişkin sorular, katılımcıların temel ekonomik kavramlar ve temel finansal sayılar ile yetkinlik bilgilerini gösterip göstermediklerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Hisse senedi riski kavramı ile ilgili soru, katılımcıların, bilinçli yatırım kararının önemli bir unsuru olan risk çeşitliliği bilgisini değerlendirmektedir. Finansal okuryazarlığı değerlendirmek için kullanılan sorularda, diğer araştırmacılar tarafından tekrar tekrar kullanılan, Lusardi ve Mitchell tarafından yazılan sorular dışında pek az tutarlılık vardır. Bu sorular, tüketicilerin enflasyon, bileşik faiz, çeşitlilik, hisse senedi ve tahvil sahipliğiyle ilgili bilgilerini test etmektedir. Finansal okuryazarlığın çoklu testlerinde ortaya çıkan sorular, ya orijinal olarak tam olarak benimsenmemiş ya da bazı değişikliklerle uyarlanmıştır. Finansal okuryazarlığın ölçülmesi anlamında, ölçümün daha kapsamlı bir finansal bilgi değerlendirmesi mi yoksa sadece belirli bir finansal bilgiye odaklanıp odaklanmadığına dair tutarsızlıklar olduğuna işaret etmişlerdir.

Literatür Araştırması

Finansal okuryazarlık üzerine yazılmış yeterli sayıda çalışma bulunmaktadır (Lusardi, 2008; Houston, 2010; Remund, 2010). Ancak, finansal okuryazarlığın ortak bir tanımının olmadığı görülmektedir ve Remund (2010) finansal okuryazarlığın kavramsal tanımlarını beş kategoriye ayırmıştır: (i) finansal kavramlar hakkında bilgi sahibi olmak, (ii) finansal kavramlar hakkında iletişim kurma becerisi, (iii) kişisel finans yönetimindeki yetenekler, (iv) uygun finansal kararlar verme becerisi ve (v) gelecekteki finansal ihtiyaçlar için etkili bir şekilde planlama konusunda güven. ” Buna dayanarak yapmış olduğu tanıma göre; “Finansal okuryazarlık, kişinin temel finansal kavramları anlama derecesini ölçer, kişisel finansmana uygun, değişen ekonomik koşullara uygun olarak kısa vadeli karar verme ve sağlam, uzun vadeli finansal planlama yoluyla yönetme becerisine ve güvenine sahip olma derecesidir ”(Abdullah ve Chong, 2014). Diğer birçok yazar finansal okuryazarlığı benzer şekilde tanımlamıştır (Abdullah ve Chong, 2014). OECD IFNE (2011) finansal okuryazarlığı şöyle tanımlamıştır: “Güçlü finansal kararlar almak ve sonuçta bireysel mali refahı

yakalamak için gerekli olan farkındalık, bilgi, beceri, tutum ve davranışların bir birleşimi". İslami finansal okuryazarlık üzerine literatürün az olması nedeniyle, İslami finansal okuryazarlık sadece İslami finansal ürünlere ve kavramlara özgü finansal okuryazarlığa işaret etmektedir.

Bireylerin finansal okuryazarlığını etkileyen faktörleri analiz eden çok sayıda çalışma yapılmıştır. Lusardi ve arkadaşlarının çalışması (2010), gençler arasındaki finansal okuryazarlığın sosyo-demografik karakterler ve aile mali karmaşıklığı ile düşük ve güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Ahsan (2013), dört çalışmanın tamamının oybirliğiyle Malezyalı üniversite öğrencileri için finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğunu kabul etmiştir. Bazı çalışmalar finansal okuryazarlık ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki göstermezken (Sabri vd., 2010), diğerleri kadınların erkeklerden daha az puan aldığını bulmuştur (Shaari vd. 2013, İbrahim vd., 2009; 2013). Kadınlarda düşük finansal okuryazarlık Ford ve Kent tarafından da doğrulanmıştır (2010). Abdullah ve Chong (2014), finansal okuryazarlık literatürü üzerine yapılan bir araştırmada, İslami yönüyle ilgili eserlerin neredeyse hiç bulunmadığı sonucuna varmıştır. İslami finans alanında ampirik araştırmalar çoğunlukla banka seçim kriterleri üzerinde gerçekleştirilmiştir (Haron vd. 1994, Gerrard ve Cunningham 1997, Ahmad ve Haron 2002, Ramdhony 2013) ve Abdullah ve Anderson (2015) tarafından daha ileri çalışmalar yapılmıştır. İslami finans ürünlerinin genel olarak veya belirli Müslüman topluluklarda müşteri bilinci ve algılanması konusunda çok sayıda literatür bulunmaktadır.

Bu araştırmaya en yakın çalışma, Abdul Rahim'in psikososyal etkenlerin ve toplumsal cinsiyetin İslami finansal okuryazarlık düzeyine etkisi üzerine sunduğu bir çalışmadır. Abdul Rahim, psikososyal faktörlerin ve cinsiyetin İslami finansal okuryazarlık düzeyindeki etkisini incelemiş ve ankete katılanların İslami finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğunu ve cinsiyete ve araştırmaya katılanlara göre anlamlı farklılıklara sahip olduklarını ortaya koymuştur (erkekler ve üçüncü sınıf öğrencileri daha yüksek bir İslami finansal okuryazarlık seviyesine sahipti).

Mali okuryazarlığı belirlemek için kullanılan faktörler farklı olsa da, Abdullah ve Anderson'un (2015) Kuala Lumpur'daki bankacılar arasında İslami finansal okuryazarlık hakkındaki makalesine göre, dokuz faktörün bankacıların İslami finansal ürünlerin okuryazarlık düzeylerini etkiledikleri ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında ebeveynlerin etkisi ve yatırımları etkileyen faktörler (din, risk, geri dönüş, vs.) bulunmaktadır. Bley & Kuehn (2004) gibi İslami finansal ürünlere ilişkin öğrenci bilgisine sahip olan çok az sayıda çalışma bulunmaktadır. Eğitim ve İslami bankacılık bilgisi arasında pozitif yönlü bir ilişki söz konusudur. Bunun aksine, geleneksel tarafta, üniversite öğrencileri arasında finansal okuryazarlık üzerine pek çok araştırma bulunmaktadır (Ansong ve Gyensare, 2012; Ahsan, 2013; Shaari vd., 2013; Albeerdy ve Gharleghi, 2015).

Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörler

Bir bireyin finansal okuryazarlığını etkileyen faktörleri analiz eden çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Lusardi ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan araştırma, gençlerin finansal okuryazarlık konusunu uzunlamasına bir veri kullanarak incelemiştir. Gençler arasında finansal okuryazarlığın sadece düşük olmadığını, aynı zamanda sosyo-demografik faktörler ve ailenin finansal karmaşıklığı ile de güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Bu arada, Ford ve Kent (2010) tarafından yapılan araştırmanın bulguları, kadın üniversite öğrencilerinin erkek meslektaşlarına göre daha az korktukları ve piyasalara daha az ilgi gösterdiklerini göstermiştir. Ayrıca kadınların erkeklere kıyasla daha düşük finansal piyasa farkındalık düzeylerine sahip oldukları bulunmuştur. Bu bulgu Worthington (2006) tarafından da desteklenmektedir. Araştırmasında, finansal okuryazarlığın 50 ve 60 yaşlarındaki kişiler, profesyoneller, iş sahipleri ve üniversite / üniversite mezunları için en yüksek düzeyde olduğunu tespit edilmiştir. Ayrıca, okuryazarlığın işsizler, kadınlar ve düşük eğitim düzeyine sahip, İngilizce konuşmayan kişilerde en düşük düzeyde olduğu da bulunmuştur.

Finansal bilgi

Huston (2010)'a göre, finansal bilgi finansal okuryazarlığın ayrılmaz bir boyutu olmakla birlikte, buna eşdeğer değildir. Finansal bilgi, temel kişisel finans kavramları ve ürünleri ile özel olarak ilgili eğitim ve / veya deneyim yoluyla elde edilen bilgi topluluğudur. Bu nedenle, İslami finansal bilgi, özellikle İslami finans kavramları ve ürünleri ile ilgili edinilen bilgi birikimi olacaktır.

Finansal okuryazarlık, bireylerin servet planlaması ve yönetimi konusunda da önemli bir etkiye sahiptir. Lusardi'ye (2008) göre, finansal okuryazarlık, temel finansal kavramların bilgisizliğini, emeklilik planlamasının yetersizliğini, hisse senedi piyasasına katılım eksikliği ve zayıf borçlanma davranışı ile ilişkilendirilebilen finansal karar verme sürecini etkilemektedir. Bu sadece bireylerin servet biriktirmesine değil, aynı zamanda yanlış finansal kararlar nedeniyle varlıklarının azalmasına da yol açacaktır. Finansal bilgi ve anlayışa dayanan finansal beceriler ve yetkinlikler, harcama ve tasarruf gibi para kullanımına yönelik tutumlardan etkilenmektedir. Nitekim finansal beceriler ve yetkinlik, günlük ve uzun vadeli finansal yönetimde oluşturulan uygulama ve alışkanlıklarda gösterilen bilgidir (Pellinen vd., 2011).

İslami Finansal Okuryazarlık

İslami finansal okuryazarlık üzerine yapılan çalışmalar, finansal okuryazarlık alanında yeni bir kavram olarak düşünülebilir. Yeniliklerinden dolayı, şu anda İslami finansal okuryazarlığın yaygın kabul gören bir anlamı bulunmamaktadır

(Abdullah, 2014). Benzer şekilde, alandaki sınırlı literatür nedeniyle, bu çalışmada literatürün gözden geçirilmesi, temel olarak finansal okuryazarlık üzerine yapılan çağdaş araştırmalara dayanmaktadır. Bu nedenle, finansal okuryazarlığın genel tanımıyla olan yakın ilişkisini sürdüren bu çalışma, İslami finansal okuryazarlığın kavramsal tanımını “kişinin finansal bilgi, beceri ve davranışlarını, İslami öğretilere göre finansal kaynakları yönetme becerisi” olarak tanımlamaktadır (OECD, 2012). Bununla birlikte, mevcut yapılarda, faiz unsuru gibi İslami finansın temel felsefesiyle uyumlu olmayan finansal okuryazarlığı değerlendirmek için kullanılan belirli unsurların bulunduğu dikkat edilmelidir. Gerçekten de, İslami finansal okuryazarlığı değerlendirmek için gerekli yapıları geliştirmek için sistemde büyük bir boşluk bulunmaktadır. Bu nedenle, bu çalışma İslami finansal okuryazarlık için uygun yapıları geliştirerek bu boşluğu doldurmaya çalışmaktadır.

Son yıllarda, finansal okuryazarlık üzerine teorik ve ampirik kanıtlar sağlamak için çok sayıda çalışma yapılmıştır. Ancak, bu çalışmaların çoğu finansal okuryazarlığı etkileyen demografik faktörlere odaklanmıştır. Özsermaye, borç ve türev, İslami bankacılık, Tekafül & Retakafül, İslami sermaye piyasası ve İslami bankalararası para piyasasından oluşan dört ana bileşeni ile, İslami finansın finansman türleridir (HDC, 2014). İslami finans faaliyetleri genellikle İslami bankacılık tarafından yönetilmektedir. Fıkıh Muamelat (işlemlerde İslami kurallar) olarak adlandırılan şeriat (İslam hukuku) dayalı bir bankacılıktır. Fıkıh Muamelatın kuralları ve düzenlenmesi Kur'an ve Sünnetten gelmiştir. Ayrıca, Şeriat bilginleri (İjma'), benzetme (Qiyas) ve kişisel akıl yürütme (İjtihad) arasında ortaklaşa kararlaştırılan görüşler gibi diğer İslami hukuk kaynaklarına da dayanabilir.

İslami finansın temel ilkesi, Riba'nın (Faiz karşılığında borç para verilmesi), Gharar'ın (belirsizlik- şeffaf olmayan ve yüksek riskli spekülasyonlar) ve Maysir'in (kumar karakteri taşıyan her tür işler) yasaklanmasıdır. Ayrıca, yasaklanmış malların kullanımı ve ticareti, zekat ve Takafül'de kâr ve risklerin paylaşılması da yasaklanmıştır. İslam'da finans anlamında başlıca yöntemler Mudaraba, Müşareke, Murabaha, Istisna, Ijarah (kira) ve Qard Hassan (kredi kontratı)'dır.

İslami Finansal Okuryazarlık İçin Önerilen Ölçüler

Bu çalışmada İslami finansal okuryazarlık için ölçüm öğeleri, İslami finans ilke ve yöntemine dayanılarak oluşturulmuştur. Çalışmalar İslami bankada Mudaraba, Müşareke, Ijarah, Murabaha, Istisna ve Qard Hassan gibi ana İslami finans yöntemine odaklanmaktadır.

Tablo 1
İslami Finansal Okuryazarlık İçin Önerilen Ölçüm Öğeleri

Doğru	Yanlış
İslami finans yöntemi faizsizdir	Kısa vadeli fiyat dalgalanmaları üzerinde hisse satın almak, spekülasyon değildir.
Gharar, belirsizlik ve aldatma anlamına gelir ve İslami finansta buna izin verilmez	Müşarekede, 1000 \$ 'lık yatırım sermayesi yatırımı yapan bir ortağın, başlangıçta karının yıllık 1.000 \$ olması gerektiğini belirleme hakkı vardır.
Zenginliğin korunması, İslami finansın amaçlarından biridir.	İjarada, varlık genellikle kiralayana iade edilmez.
Bir İslami finans kurumu, kar paylaşım yöntemine (Mudaraba) göre yatırım yapabilir.	Borçlu, İslami finans ticareti kredi yönetiminde malları satın alan kişidir (Murabaha)
Bir İslami finans kurumu, kar / zarar paylaşım yöntemine (Müşareke) göre borç verir.	
İslami finans kurumu finansal kiralama sağlar (İjarah)	
İslami finans kurumu Murabaha adında ticaret finansmanı yöntemleri sağlar	
İslami finans kurumu endüstriyel finansman sağlar (İstisna)	
İslami finans kurumu, Qard Hassan adındaki yardım kredileri sağlayabilir.	
Mudarabada sermaye sağlayıcısı kayıpları doğuran tek partidir.	
İstisnanın geçerli olması için fiyat başlangıçtan itibaren düzeltilmelidir.	
Qard Hassan'da borçlunun sadece kredinin asıl tutarını ödemesi gerekir	

Kaynak: Purnomo M. Antara vd., (2016). Bridging Islamic Financial Literacy and Halal Literacy: The Way Forward in Halal Ecosystem, Fifth International Conference On Marketing And Retailing (5th Incomar) 2015

Helal Okuryazarlık

Helal İslam'da yasal veya izin verilebilir şeyler anlamına gelirken; Haram, İslam'da yasaklanmış şeyler anlamına gelmektedir. Helal ve Haram hadislerle açıklanmıştır. Bununla birlikte, özellikle de Helal ticaret işletmecileri arasında Müslümanlar arasında bile Helal konusunda bilgi ve anlayış eksikliği bulunmaktadır. İnsanlar genellikle helal ve haramı sadece mal üretme aşamasında dikkate alırlar. Ancak İslam'da Helal, hayattaki tüm konuları içermektedir. 'Helal', İslam Hukuku'nda izin verilen her şeye atıfta bulunan çok kapsamlı bir terimdir. "Helal" in tam tersi, belirleyici araçlarla yasaklanmış olan her şeyi ifade eden "haram" dır (Laldin, 2006). Pratikte, "helal" ve "Şeriat uyumu" terimleri aynı anlama gelmelerine rağmen, sektörlerle ve otorite organlarına göre nispeten farklı olarak kullanılmaktadır. Helal endüstrinin, Müslümanların helal ürün ve hizmet alabilmelerini sağlamak için önemli olduğuna şüphe yoktur. Helal endüstri, dünyadaki Müslüman tüketicilerden gelen yüksek talep nedeniyle çok hızlı büyümekte, dini kaygının cesaretinden etkilenmektedir. Bu doğrultuda Malezya, her iki sektör için de dünya çapında bir merkez olmayı hedeflemiş

ve bunun sonucunda Malezyalı Helal Sertifikasyonunun helal ürün sektörlerini karşılamak için yaptığı çalışma, 1997 yılında Birleşmiş Milletler tarafından helal gıda kıyaslamasında dünyanın en iyi örneği olarak adlandırılmıştır (Bohari, Wei Hin ve Fuad, 2013).

Helal endüstrisindeki farklı sektörlerin, özellikle tüketim malları ve İslami bankacılık ve finans ile ilgili hizmetlerin bağlantısızlığı konusundaki endişeler, konferans ve dergilerdeki birkaç sınırlı yazıda eleştirel olarak tartışılmaktadır. Bu konuyla ilgili daha önceki çalışmalar arasında Ahmad (2008), Abdalhamid Evans (2010), İshak ve Che Man (2011), ve Siddiqui (2013) bulunmaktadır. Ana önerileri, helal sektörünü İslami bankacılık ve finans ile birleştirmektir. Bu konu Küresel İslami Finans Forumu 2012 ve Dünya Helal Forumu 2013 gibi çeşitli konferans ve etkinliklerde de tartışılmıştır.

Helal iş sadece helal içerikler ve üretim ile ilgili değildir. Helal üretimine odaklanmanın yanı sıra, Helal iş ile ilgilenenler, İslami finansman olarak adlandırılan Helal finansmanı benimsemeye de odaklanmalıdır. Ancak, iş kullanıcıları arasında Helal ve İslami finansmanın farkındalık, bilgi ve beceri düzeylerinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

İslamda Helal Okuryazarlık

Helal Okuryazarlığı, Salehudin (2010) tarafından Şeriata (İslami Kanun) dayalı helal ve haram mal ve hizmetlerini ayırt etme yeteneği olarak tanımlanmıştır. Helal Okuryazarlığı, tüketiciler bir ürün veya hizmeti kabul etmeye hazır olmadan önce bilgi, ikna, karar ve onay sürecinden geçecekleri için önemlidir (Rogers, 2003). Bu çalışmada Helal Okuryazarlık, Helal ve Haram malları ile Şariat Kanunu'na dayanan hizmetler arasında ayırım yapmak için bir takım bilgi, farkındalık ve beceriyi bir araya getirme yeteneği olarak tanımlanmıştır.

Salehudin (2010), Helal Okuryazarlığını ölçmek için iki farklı yol kullanmıştır. Bunlardan birincisi öz değerlendirme yöntemidir ve bu yöntem için altı madde üretilmiştir. Tüm ögeler Cronbach Alpha ön testini ve Doğrulamalı Faktör Analizinin (CFA) son testini geçmiştir. Diğer yol ise test tabanlı yöntemdir. Test tabanlı yöntem için ise yirmi beş madde üretilmiştir ve ön teste sadece on beş, CFA testinde ise on madde geçerli olmuştur. Okuryazarlık, model uygunluğu ve öz değerlemedeki katsayılar yanlışlıkla sonuç değişkeni olarak ele alınabileceği için, test temelli yöntem öz değerlendirmeden çok daha iyi görünmektedir (Finnie ve Meng, 2005).

Şeyh Yusuf Al-Qaradawi'nin (2001) "The Lawful and Prohibited in Islam" eserinin "Müslümanların Özel Yaşamında Helal ve Haram" bölümünün "Yemek ve İçmek" başlığında ele alınan bazı kriterler şu şekilde tablolştırılmıştır (Antara vd, 2016):

Tablo 2
Helal Okuryazarlık İçin Önerilen Ölçüm Öğeleri

Doğru	Yanlış
Domuzun yenmesi yasaktır (haram)	Hayvansal karkasların yenmesine izin verilir
Balık ve çekirge yenmesi için izin verilen karkaslardır.	Hayvan kanının (akan kan) yutulmasına izin verilir
Tabaklanmış hayvan derisi giyim olarak kullanılabilir	Allah'ın adını söylemeden katledilen hayvanların yenilmelerine izin verilir.
Acil bir durumda Haram sayılan yemek, hayatta kalmak için tüketilebilir.	Pagan ritüeli olarak kullanılan yiyeceklerin yenilmelerine izin verilir.
Alkol içmek yasaktır (Haram)	Domuz yağı içeren ilaçlar herhangi bir zamanda tüketilebilir.
	Allah'ın adını söyleyerek katledilen domuz yenmesi helaldir
	Avlanan geyiğin yenmesi yasaktır
	Ehl-i Kitap tarafından katledilen sığır eti, (Hristiyan ve Yahudiler) yemek için helaldir
	Biraz alkolle karıştırılan yiyeceklerin yenmesi helaldir
	İlaç olarak alkol içmeye izin verilebilir
	Alkol satmak gelir olarak kabul edilebilir
	Alkol, Müslüman biri tarafından Müslüman olmayan birine hediye verilebilir
	Bir Müslüman başkalarından bir hediye olarak alkol alabilir
	Alkol servisi yapan bir yerde yemek yenebilir
	Domuz eti gibi Haram yemeklere hizmet eden yerlerde yemek yenebilir
	İçki içmesek de evde alkol depolanabilir
	Uyuşturucunun tüketilmesi helaldir
	Sigaranın tüketilmesi helaldir

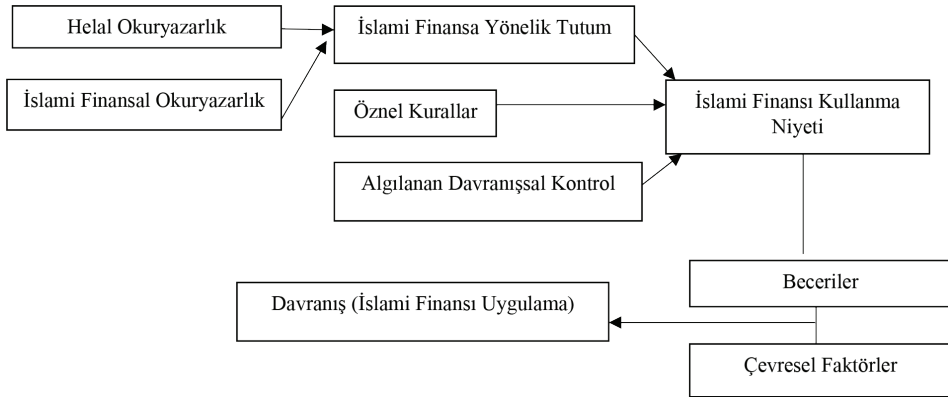
Helal Okuryazarlık ve İslami Finansal Okuryazarlık İlişkisi

İş dünyasındaki tüm süreç, İslam hukuku temelinde helal olmalıdır. Bir iş insanı Helal üretimine girdiğinde, ilgili hizmetin tümü de Helal olmalıdır. Finansman açısından, işletme veya şirketin işini finanse etmesi gerekebilir. İşletme finansmanı, özsermaye finansmanı, borç finansmanı ve kira finansmanını içermektedir. Geleneksel finansman ve İslami finansmanın iki çeşidi vardır. Helal gıda üreticisi olarak İslami finans, Helal'in hayatın tüm yönlerini içerdiği şekilde seçilmelidir (Salehudin, 2011). İshak ve Man (2011), Kur'an ve Sünneti üzerine Helal ve İslami finans arasındaki bütünleşme üzerine tartışmışlardır. Ayrıca, her iki sektör arasındaki bütünleşmenin (şeriat bakış açısıyla zorunluluk olmasına rağmen) zorunluluk olmadığını belirtmişlerdir. Öte yandan Muhamed vd (2014), seçilmiş Malezyalı otorite organları arasında İslami finans ve helal endüstrisi arasındaki bütünleşme üzerine bir çalışma hazırlamış ve Helal sanayi ve İslami finansı birbirine bağlayarak, birbirini destekleyen uyumlu bir sistem bulunabileceğini söylemişlerdir. Bununla birlikte, bu otorite kurumlarının odaklandığı farklı Helal bakış açıları olduğu görülmüştür.

Bütünleşme bazı helal ticaret üreticilerinin, işletmeleri için İslami finansmanı neden uygulamadığını değerlendirmek açısından önemlidir. İşletme sahiplerinin İslami finansmanın benimsenmesine yönelik tutumlarını etkileyebilecek her iki faktör arasında bir bağlantı olup olmadığını bilmek önemlidir. Dünya Helal Forumu (2015), yeni bir ekonomi kaynağı olabileceğinden, helal sanayi ve İslami finans arasındaki bağlantıya önem verilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Ancak, onu entegre etmek için çok fazla çaba gerekmektedir. Reuters'in 250 şirket üzerinde yürüttüğü bir araştırmada, Helal üretimine dahil olan bir çalışma, pek çok işletmenin Helal gıda sektörüne dahil olmalarına rağmen İslami finansmanı uygulamadığını ortaya koymuştur. Araştırma, şirketlerin sadece % 50'sinin İslami Finansal Kurumlar için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu'nun (AAOIFI) kriterleri sağladığını göstermektedir. Bu çalışma, helal okuryazarlık ve İslami finansal okuryazarlık üzerine yapılan çalışmalarla helal ticaret sahibinin iş için İslami finansmanı benimsemeye yönelik tutumunu etkileyen faktörler olarak Helal ve İslami finans arasındaki entegrasyonu önermektedir.

Helal Okuryazarlığı ve İslami Finansal Okuryazarlığı Teorileştirmek

Bu çalışmada Helal okuryazarlığın ve İslami finansal okuryazarlığın birleştirilmesi için, davranışsal öngörünün bütünleştirici modeli (Fishbein, 2000; Fishbein ve Yzer, 2003) kullanılmıştır. Bu teori, Planlı Davranış Teorisinin uzantısıdır (Ajzen, 1985). Çalışma, İslami finansmanın benimsenmesinde davranışa yönelik konulardan beceri ve çevresel faktörleri içerecektir. İnsanların doğru tutumları vardır, ancak kişi iç ve dış davranışların varlığı nedeniyle o davranışı gerçekleştiremeyebilir.

Şekil 1. İslami Finansmanın Benimsenmesinde Davranışa Yönelik Faktörler

Metodoloji

Helal Okuryazarlık ve İslami Finansal Okuryazarlık ölçümlerinin test edilmesi, daha iyi pazarlama yapılarının ölçülmesi için sekiz adım önerilmektedir (Churchill, 1979). Bu çalışma, Helal Okuryazarlığı ve İslami Finansal Okuryazarlık için

ölçüm maddelerinin geliştirilmesinde Churchill tarafından önerilen prosedürü benimseyecektir. Bu prosedür için gerekli adımlar şu şekildedir:

1) Yapı etki alanının belirtilmesi; 2) Öğelerin örneklerinin üretilmesi; 3) Verilerin toplanması; 4) Arındırıcı tedbirlerin alınması; 5) Verilerin tekrar toplanması; 6) Güvenilirliğin değerlendirilmesi; 7) Geçerliliğin test edilmesi; ve 8) Normların geliştirilmesi.

Helal Okuryazarlık ve İslami Finansal Okuryazarlık doğru / yanlış test soruları kullanılarak ölçülmektedir. Bilmiyorum opsiyonu cevabın yanlışlığı önlemektedir. Helal Okuryazarlık için ölçüm maddeleri, Şeyh Yusuf Al-Qaradawi (2001) tarafından “İslamda Caiz ve Yasaklı (Al-Halal Wal Haram Fil İslam)” başlıklı “Yiyecek ve İçecek” başlığı altında oluşturulmuştur. Bu kitap, Kuran’a dayanarak İslam’da tüm yasal ve yasaklanmış şeyleri detaylandırmaktadır.

Sonuç

Bu çalışma ile yeni teorik bilgiye katkıda bulunmaya çalışılmıştır. Helal Okuryazarlığı ve İslami Finansal Okuryazarlık için önerilen ölçüm, politika yapıcısına, özellikle Helal ticaret üreticisinin bakış açısıyla tüketiciler arasındaki okuryazarlık düzeyini anlamada yardımcı olabilir. Bununla birlikte, bu çalışma gıda hizmetleri sektöründe Helal iş operatörleri ile sınırlıdır. Ölçüm, ilaç sektörü, kozmetik gibi diğer sektörlerde de uygulanmalıdır.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almamıştır.

Kaynakça / References

- Abdullah, M. (2014). Financial literacy: An exploratory review of the literature and future Research. *Journal of Emerging Economies and Islamic Research*, 2(3), 1–7.
- Abdullah, M. A., & Chong, R., (2014). Financial literacy: An exploratory review of the literature and future Research. *Journal of Emerging Economies and Islamic Research*, 2(3).
- Abdullah, M. A., Anderson, A., (2015). Islamic financial literacy among bankers in Kuala Lumpur. *Journal of Emerging Economies and Islamic Research*, 3(2).
- Ahsan, M. H., (2013). Financial Literacy Research on Undergraduate Students in Malaysia: Current Literature and Research Opportunities. *International Journal of Education and Research*, 1(11).
- Ajzen, M. (1985). From Intentions to Actions: A Theory of Planned Behavior. In J. Kuhl, & J. Beckmann, Action-control: From Cognition to Behavior (pp. 11-39). Springer-Verlag.
- Albeerdly, M. I., & Gharleghi, B., (2015). Determinants of the financial literacy among college students in Malaysia. *International Journal of Business Administration*, 6(3), 15–24.
- Al-Qaradawi, S. Y. (2001). The Lawful and the Prohibited in Islam (2nd ed.). Cairo: Al-Falah Foundation.

- Ansong, A., & Gyensare, M. A., (2012). Determinants of university working-students' financial literacy at the university of cape coast, Ghana. *International Journal of Business and Management*, 7(9), 126–133.
- Azwadi Ali, Mohd, S. A. Rahman & Alif Bakar. (2013). Financial literacy and satisfaction in Malaysia: A pilot study. *International Journal of Trade, Economics and Finance*, 4, no. 5. <https://doi.org/10.7763/ijtef.v4.309>.
- Bhabha, J. I., Khan, S., Qureshi, Q. A., Naeem, A., & Khan, I. (2014). Impact of financial literacy on saving-investment behavior of working women in the developing countries, *Research Journal of Finance and Accounting*, 13(5), 118–122.
- Bley, J., & Kuehn, K., (2004). Conventional versus islamic finance: Student knowledge and perception in The United Arab Emirates, *International Journal of Islamic Financial Services*, 5(4), 17–30.
- Churchill, G. A. (1979). A Paradigm for Developing Better Measures of Marketing Constructs, *Journal of Marketing Research*, 16, 64–73.
- Ernst & Young, (2013). World Islamic Banking Competitiveness Report 2013-2014, The Transition Begins. Kingdom of Bahrain: Ernst & Young.
- Finnie, & Meng. (2005). Literacy and Labour Market Outcomes: Self-assessment versus Test Score Measures, *Applied Economic*, 37, 1935–1951.
- Fishbein, M. (2000). The Role of Theory in HIV Prevention, *AIDS Care*, 12, 273–278.
- Fishbein, M. (2008). A Reasoned Action Approach to Health Promotion, *Medical Decision Making*, 28, 834–844.
- Fishbein, M., & Yzer, M. C. (2003). Using theory to design effective health behavior interventions, *Communication Theory*, 13, 164–183.
- Ford, M. W., Kent, D. W. (2010). Gender differences in student financial market attitudes and awareness: An exploratory study, *Journal of Education for Business*, 85(1).
- Fraczek, B. & Klimontowicz, M. (2015). Financial literacy and its influence on young customers' decision factors, *Journal of Innovation Management*, 1(3), 62–84.
- Gerrard, P., & Cunningham, J. B. (1997). Islamic banking: A study in Singapore, *International Journal of Bank Marketing*, 15(6), 204–216.
- Glaser, M., & Weber, M. (2007). Why inexperienced investors do not learn: They do not know their past portfolio performance, *Finance Research Letter*, 4(4), 203–216.
- Hamid, A. H. A., & Nordin, N. A. M., (2001). A study on Islamic banking education experience and the strategy for the new millennium – a Malaysian evidence, *International Journal of Islamic Financial Services*, 2(4), 3–11.
- Haron, S., Ahmad, N., & Planisek, S. L. (1994). Bank patronage factors of Muslim and nonMuslim customers, *International Journal of Bank Marketing*, 12(1), 32–40.
- HDC. (2014). Halal Certified Statistic. Retrieved from http://www.hdcglobal.com/publisher/gwm_industry_statistics
- Hung, A., Parker, A. M., & Yoong, J. (2009). Defining and measuring financial literacy, WR-708, September, Rand: Labor and Population.
- Huston, S. J. (2010). Measuring financial literacy, *Journal of Consumer Affairs*, 44 (2), 296–316.
- Ishak, F. I., & Man, Y. C. (2011). Halal Economy: Proof from Al-Quran and As-Sunnah and Demands to Utilize it in Parallel, International Islamic Banking, Finance and Investment Conference.

- Lusardi, A. (2008). Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice?, *Working Paper, Dartmouth College*, <https://doi.org/10.3386/w14084>.
- Lusardi, A. & Mitchell, O. S. (2013). The Economic Importance of Financial Literacy, *NBER Working Paper*, no. 18952, <https://doi.org/10.3386/w18952>.
- Muhamed, N. I., Ramli, N. M., Abd Aziz, S., & Yaakub, N. A. (2014). Integrating Islamic financing and halal industry: A survey on current practices of the selected Malaysia authority bodies, *Asian Social Science*, 10(17), 120–126.
- OECD (2012). Measuring financial literacy: questionnaire and guidance notes for conducting an internationally comparable survey of financial literacy, OECD Publishing, Paris.
- Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of Innovations* (5th ed.). New York: Free Press.
- Salehudin, I. (2010). Halal literacy: A concept exploration and measurement validation. *Asean Marketing Journal*, 11(1), 1–12.
- Salehudin, I., & Luthfi, B. A. (2011). Marketing impact of halal labeling toward Indonesian Muslim consumer's behavioral intention based on Ajzen's planned behavior theory: Policy capturing studies on five different product categories, *Asean Marketing Journal*, 3(1), 35–44.
- Shaari, N.A., Hasan, N.A., Mohamed, R. K. M. H., & Sabri, M. A. J. M., (2013). Financial literacy: A study among the university students. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, 5(2), 279–299.
- Xiao, J. J., Ahn, S. Y., Serido, J., & Shim, S. (2014). Earlier financial literacy and later financial behaviour of college students, *International Journal of Consumer Studies*, 38(6), 593–601.

